

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו פרשת אמור תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף צ"ח

דרשת פרקי אבות

רב ממנו, כי הוא דרשן נפלא, וכותב מופלא. ושאלו אותו מהו החסרון, הלא זה מעלות שלא כל אדם זוכה. והשיב אבל יש לבנו חסרון כי הוא כסיל וטפש. ואם לא היה מדבר וכותב, לא היה שום אדם מכיר סכלותו. ואמר התנא, שאם רוצה לעשות סייג ומחיצה לחכמתו, שלא יוכל כל אחד לגשת לדון על חכמתו, אז הסייג לזה היא שתיקה, כי זה מחיצה החוצץ שלא יוכלו אחרים למדוד חכמתו.

*

ולענינינו נראה, דהנה מעלת זהירות הדיבור נוכל ללמוד מעניני דיומא, אשר בשבוע זו חל ל"ג בעומר, יומא דהילולא של התנא האלקי רבי שמעון, אשר כל בית ישראל נוהים אחריו. וגם אלו שאין ביכלתם לגשת אל הקודש להשתטח על קברו, מכל מקום יכולים להתדבק בו על ידי תורתו שלימד את בית ישראל.

ונתחיל בהעובדא שסיפרו לנו חז"ל איך הגיע לדור בהמערה שנים רבות עסוק בתורה ועבודה ודביקות בקונו. - בגמרא (שבת לג:) יתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון, ויתבי יהודה בן גרים [בן גר וגירות היה] גביהו, פתח רבי יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו [רומיים], תקנו שווקים [סדר מושב שווקי עיירות וחוצותיהן], תקנו גשרים, תקנו מרחצאות. רבי יוסי שתק, נענה רבי שמעון בן יוחאי ואמר כל מה שתקנו לא תקנו

במשנה (אבות ג-ז) החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והפנקס פתוח, והיד כותבת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילוה, והגבאים מחזירים תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת, והכל מתקן לסעודה ע"כ.

הנה אנו עומדים כעת בימי הספירה, שבני ישראל מתאבלים על מיתתם של כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שנאספו בימים אלו, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה (יבמות סב:), כדי שנתבונן תמיד איך יש להזהר בכבוד אחרים, ומכל שכן שלא לצער ולהצר לאחרים במתכוין אפילו רק בדיבור בעלמא, ומכל שכן במעשה. והתנא רבי עקיבא במשנתנו (ג-ד) מעורר על מעלת שמירת הדיבור, ושנה לנו, סייג לחכמה שתיקה. וברע"ב שיש לאדם למעט הדיבור בדברי רשות בין אדם לחבירו כל מה שאפשר ע"ש. כי ברוב דברים לא יחדל פשע, ובקל יוכל להכשל.

ולכאורה לשון 'סייג' לחכמה, אין זה דומה למה שאמר מתחלה, מעשרות סייג לעושר, נדרים סייג לפרישות, שפירושם הוא, שהמעשרות היא קיום לעושרו, שהמעשר מביאו לעשירות. וכמו כן הנדרים שמקבל על עצמו הם קיום לפרישותו, אבל השתיקה אינו קיום להחכמה, אלא היא סימן לחכמה, ולמה קורא אותה סייג לחכמה. אך יסופר שפעם התאונן אדם על בנו, שיש לו צער

אמנם בחפץ חיים (שם כלל ד' סעיף א', ובבאר מים חיים אות א') כתוב, דאפילו אם אינו מכויין לבוורתו בזה, וגם אצל מי שהוא מספר עתה לא יתבזה על ידי זה, כגון שהוא מכיר מכבר להשומע הזה, שאצלו לא יגרע חשיבותו ממה שהיה מחזיקו קודם לזה, אפילו הכי אסור לספר ענין כזה, כיון דאם היו מספרין זאת בפניו בודאי היה מתבייש בזה, כדמצינו (בבא מציעא נט.) בדוד שאמר שאם היו מקרעין לו בשרו לא היה דמו שותת, ממילא אסור לספר עליו זה שלא בפניו, דדבר כזה אם יתפרסם בפני ההמון יוכל להיות סיבה להזיק לו בממונו או על כל פנים להצר לו. וכמו שכתב הרמב"ם בהלכותיו וזה לשונו, והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש, להזיק לו בגופו או בממונו, או להצר לו, או להפחידו, הרי זה לשון הרע. וכוונת הרמב"ם אפילו אם אין כוונתו לגנותו בזה, וכמו שהביא הכסף משנה שם מקור לדין הרמב"ם ממעשה דיהודא בן גרים, שלא התכוין חס ושלום לגנות בזה לרבי שמעון בן יוחאי, רק לפי תומו סיפר זה בביתו, וממילא נתודע אחר כך, והכי נמי דכותיה ע"כ. הרי לנו כי לשלוח צילום לחבירו לפי תומו, ויתכן שבסופו של דברים יתבייש או יצטער או יפחד אותו אדם, כאשר יראו זאת אחרים, הרי זה לשון הרע. וזה נלמד מעובדא דידן, שיהודה בן גרים גרם בסיפור לבני ביתו שרבי שמעון יבוא לסכנת מות, ועבור זה נתן רבי שמעון עיניו בו ונח נפשיה.

ועיין באור החיים הק' (ויקרא טו-טז) לא תלך רכיל בעמיך. בזהוהר הק' דקדק כפל הדברים, תלך, רכיל, כי אחת הנה. ונראה שיכוין לומר, שלא יגרום הוא הרכילות הנעשה מהזולת על ידו, הא כיצד, שלא יגלה דברים אפילו למי שאין בהם רכילות, במקום שיש לחוש שהשומעים יוליכו הדברים, ונמצא הוא הוליק רכילות זו שרכלו האמצעים. ולדרך זה ידוייק אומרו בעמך, פירוש באמצעות עמך אתה מוליק רכיל, שאומרים הדברים בפניהם, ומתגלגלים מזה לזה ונשמעים הדברים, ואמר אני ה', פירוש אני בוחן הדברים ממי יצאו תחילה ופורע ע"כ. ולפי זה שולח הצילום, וכמו כן טעקסט, שיתכן בו בזיון לאחרים, הוא עובר על המאות והאלפים בני אדם שיבוא זאת אחר כך לידם, כי התורה אסרה שלא תהיה אתה הגורם להולכת הרכיל. והחי יתן אל לבו, להתבונן בכל מה ששולח קליפ או טעקסט לחבירו, שיהא

אלא לצורך עצמן, תקנו שווקין להושיב בהן זונות, מרחצאות לעדן בהן עצמן, גשרים ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם [לתלמידים או לאביו ואמו, ולא להשמיען למלכות] ונשמעו למלכות. אמרו, יהודה שעילה יתעלה [להיות ראש המדברים], יוסי ששתק יגלה לציפורי, שמעון שגינה יהרג וכו'. אזלו טשו במערתא וכו'. נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים, אמר עדיין יש לזה בעולם, נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות ע"כ.

ובתוספות כתבו, יש ספרים שכתב בהן יהודה, ואין נראה לרבינו תם דאמרינן (מועד קטן ט.) כי הווי מיפטרי רבי יהודה בן גרים ורבי שמעון בן חלפתא מרבי שמעון בן יוחי, אמר ליה לבריה, אנשים הללו אנשי צורה הם, זיל גביהו דליברכוך. מכלל דגברא רבה היה. ובסוף שמעתא לא גרסינן גל של עצמות בלשון גנאי, אלא נח נפשיה ע"כ.

וקודם שנבאר עצם הדבר, יש לעורר על דבר שנעשה נפוץ בין אברכים, דבר שכרוך באיסור דאורייתא, ואין משימין לזה לב, והדברים מבוארים בסוגיא זו. – הנה בזמנינו נעשה קל מאד ליקח צילום מחבירו. וכמה פעמים מצלם חבירו כשעומד או יושב או עושה, דבר שהוא נעשה מבוייש כאשר אחרים יראו את זה. והשולח תמונה כזה לחבירו, או כשהגיע זאת לחבירו, והוא חוזר ומשלחו לחבירו, יש בזה לאו דאורייתא של איסור לשון הרע, שיתכן שיצטרף בזה ארבע עשרה עשין ושבעה עשר לאוין, וכמה ארורין (חפץ חיים בפתחה). כי איסור לשון הרע הוא, בין אם מספר עליו בפיו ממש, או שהוא כותב, או בדרך רמו, ואפילו אינו מדבר או כותב עליו, רק מראה לאחרים מכתב שכתב פלוני אליו, שניכר מכותלי מכתבו שאיננו חכם או למדן וכדומה מעניני גנות, גם זה בכלל איסור לשון הרע (שם כלל א' סעיף ח). ולא עוד אלא תמונה חמור עוד יותר, כי המספר בפיו איזה דבר, אין הכרח שיקובל הדבר אצל השומע, כי יתכן שלא יאמין לו, ואין הכרח שיגיע לחבירו איזה צער או הזיק מזה. אבל כאשר שולח תמונה, הרי זה לשון הרע עם הודאת הבעל דבר עצמו כמאה עדים, שהדבר היא אמת לאמיתו, ודבר זה הוא פשוט.

מלקחת נקמה מישראל, והענין הוא, כגון ישראל שהרע או ציער לחברו באחד מכל הדברים, ונוהג רוב בני העולם הוא שלא יסורו מלחפש אחרי מי שהרע להן, עד שיגמלוהו כמעשהו הרע או יכאיבוהו כמו שהכאיבם, ומזה הענין מנענו השם יתברך באמרו (ויקרא יט-יח) לא תקום וכו'. משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא, על כן כשיצערהו או יכאיבוהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקם ממנו, כי הוא אינו סבת רעתו, כי העון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב טז-יא) הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה'. תלה הענין בחטאו ולא בשמעי בן גרא ע"כ. וכל זה הוא גם אם ביזוהו בכוונה ובפרהסיא, כמו בשמעי, ואיך שבק רבי שמעון לחסידותיה המופלגת, נגד תלמידו שלא רצה ולא עלה על דעתו לצערו.

ובלקוטי אמרים (אגרת הקודש סימן כה) כתב לבאר מאמרם כל הכועס כאילו עבודה עבודה זרה, דהטעם מובן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו לא היה בכעס כלל. ואף שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו, ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אף על פי כן על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום. ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו, מתלבש בו כח ה' ורוח פיו ית' המחייבו ומקיימו, וכמו שכתוב (שמואל ב טז-י) כי ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לשמעי, אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ומוחו ירדה מאת ה', ורוח פיו המחיה כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו יתברך רגע אחד מרוחו של שמעי, לא יכול לדבר מאומה ע"כ. והמאמין האמיתי מכיר, שהאדם שמצערו הוא רק המקל של ה' המכהו, ואיך ישפוך כעסו ונקמתו על המקל שאינו אשם כלל. ובודאי שרבי שמעון לא היה לו צל ספק שמאת ה' נודמן לו כל זאת, ואם כן למה נתן עיניו ביהודה בן גרים.

נקי מכל רבב, שלא יהא גורם לבזיון או צער של יהודי, כי יתכן שבדחיפה אחת על הכפתור יוכל לעבור אלפי אלפים לאוין ברגע אחד, ובסופו כאשר נתהווה אצלו מאורע רע, הוא עומד ומתמה ומתרעם למה הגיע לו זאת, ולא מתבונן כמה צער הוא גרם במעשיו לאחרים.

*

אך לכאורה יש להבין הלא לפירוש התוספות רבי יהודה בן גרים היה אדם חשוב, שהעיד עליו רבו שהוא מאנשי צורה שבדורו, עד ששלח בנו רבי אלעזר לקבל ברכתו, איך בא לידו מכשול כזה, שלא היה נזהר בדיבורו, עד שעל ידו הובא רבו לסכנה, הלא רגלי חסידיו ישמור, ולא יאונה לצדיק כל און (משלי יב-כא). ומה גם שלמד מסכת נדרים אצל רבו, אשר הלכותיה מיוסדות על זהירות בדיבור.

ועוד יותר תמוה, דהא יהודה בן גרים בודאי לא דיבר בביתו דברים בטלים של סיפורי מעשיות, אלא כוון בזה ללמדם תורתו של רבו, איך להתרחק מלשבח גויים עובדי עבודה זרה, וכמו שצוותה הכתוב (דברים ז-ב) לא תחנם, ודרשו חז"ל (עבודה זרה כ). לא תתן להם חן [שלא יאמר כמה עובד ככובים זה נאה] ע"כ. וכדאיתא בחינוך (מצוה תכו) שלא יישר בעינינו דבר מהם, כלומר שנרחיק ממחשבתנו ולא יעלה על פינו שיהיה במי שהוא עובד עבודה זרה דבר תועלת, ולא יהיה מעלה חן בעינינו בשום ענין וכו'. משרשי המצוה. לפי שתחלת כל מעשה בני אדם היא קביעות המחשבה במעשים והעלות הדברים על שפת לשון, ואחר המחשבה והדבור בם תעשה כל מלאכה, ועל כן בהמנענו במחשבה ובדבור ממצוא בעובדי עבודה זרה תועלת וכן, הננו נמנעים בכך מלהתחבר עמהם ומרדוף אחר אהבתם מללמד דבר מכל מעשיהם הרעים ע"כ. ואם כן דיבורו של יהודה בן גרים היה לכבוד רבו שילמדו מהנהגתו לגנות מעשי עכו"ם, אלא שיצא מכשול שלא מרצונו שלא במתכוין, ואיך לא חס עליו רבו, אלא נתן בו עיניו, ונח נפשיה.

ולא עוד, אלא שלכאורה יש בזה שנתן בו עיניו, נדנדוד איסור של לא תקום, ובחינוך (מצוה רמא) שנמנעו

הארי שבחבורה, והוא היה שליח עליון שיגיע רבי שמעון למדריגה זו. ולא היה אדם בעולם שהטיב לו כל כך כמו שעשה עמו רבי יהודה בן גרים. – והנה לכל אדם יש לו תפקיד בעולם, שכאשר משלים נפשו הוא מסתלק, וכמאמרו של הרמב"ם באגרת לבנו, אשרי מי שחתמו ימיו במהרה. ורבי שמעון היה ברור בדעתו, כי במה שהביא רבי יהודה את רבי שמעון למעלתו הנשגבה, כבר פעל הכל, ואין לו עוד על מה להסתובב בעולם, כי היה שליח למעלה שיזכה רבי שמעון להתגלות תורת הנסתר שם במערה, והרי כבר זכה לכל זה רבי שמעון, וממילא השלים רבי יהודה תפקידו.

ולכן כאשר נפק לשוקא, וחזייה ליהודה בן גרים, אמר 'עדיין יש לזה בעולם', הלא בהטובה המרובה שעשה עמי, די לו להשלים את נפשו, ומה לו להסתובב עוד כאן. 'נתן בו עיניו', הלא העיין תיקונים שזכיתי שלו הם, כי הוא גרם כל זה, וכבר תיקן בזה נפשו, שזיכה את העולם כולו לדורות עולם עם זכותו ותורתו של רבי שמעון, ונח נפשיה.

*

אמנם בסודן של הדברים יש להוסיף בזה עוד נופך, הן ידוע כי לא ידח ממנו נדח, וכל רשע שחטא סופו יבואו לידי תיקונו. ויש שבא בגלגולו פעם ופעמיים עד שמתקן הדברים שפגם מקדם. ורבינו האר"י ז"ל גילה כמה עניני נשמות שבאו בגלגול לתקן מה שחטאו מתחלה. ומהם גילה, כי מצינו בכתובים (בראשית ד-ח) ויהי בהיותם בשדה, ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגוהו וגו'. ויאמר ה' מה עשית, קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה, וברש"י דמו ודם זרעיותיו ע"כ. וגילה לנו האר"י ז"ל (שער הפסוקים פ' בראשית דרוש ד', ופרשת שמות ד"ה ויהי בימים) כי לאחר זה באו הבל וקין לעולם בגלגול שנית, ומשה רבינו היה הגלגול של הבל, והמצרי שהרגו משה היה הגלגול של קין. והכתוב אומר (שם ט"ו) שופך דם האדם באדם דמו ישפך, כי השופך דם אדם ורצחו נפש, אז 'באדם' על ידי האדם עצמו שנרצח 'דמו ישפך', כי שניהם באים בגלגול, ואז הנרצח הורג את הרוצח. ולכן כאשר בא משה וראה את המצרי מכה איש עברי, השיג ברוח קדשו כי זהו אחיו קין, על כן הרגו לתקן

ונראה לבאר, הנה התנא רבי שמעון, על ידי שהוצרך להחבא מהמלך, הוצרך לפרוש עצמו מן העולם, וישב שנים רבות במערה בלי שום טירדה מעניני עולם, ולמד תורה מתוך הדחק, רק באכילת חרובין ומים, וישב עד צוארו בחול כולי יומא, עד שנעשה בשרו בקעים וסדקים מחמת החול. ונתעלה בקדושת תורתו עד אין חקר, שם למד נגלות התורה וסתריה, ונתגלו לו מעינות התורה, ועשה שבעים תיקונים, ויצא משם כלי שלם, עד שאמר לבנו די לעולם אני ואתה.

ובדאי שמרוב העונג והשעשועין של תורה, לא היה איכפת ליה, וכמעט לא הרגיש בצעריו. ופוק חזי מה שכתוב בספר זוהר חי (פ' ויחי שצב.) על עצמו, וז"ל, ובימי חורפי ישבתי בבדידות בימי חורף, והקור היה חזק, ולא הוחם בית החורף אפילו פעם אחת, והייתי יושב ולומד מחצות לילה עד אור היום, וכמעט לא הייתי מרגיש כלל, וישבתי בעוני גדול בלתי לחם, אפילו לחם צר כמעט לא היה לי, ולא הייתי מרגיש מרוב אור התורה שטעמתי מאורו יתברך, והשגתי כל המדריגות, והשגה נפלאה לראות את צורת התנא באורו על כל צורתו ע"כ. ומכל שכן התנא רבי שמעון שהיה אצלו מדה זו, והיה לו תורתו מתוך הדחק למשיבת נפש.

הוא לא הצטער כלל ממצבו, וכמו שאמר לחתניה, אשריך שראיתני בכך, שאלמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך. הוא השיג שתכלית החיים אינו תענוגי עולם הזה, זהו רק הפרוודור בפני הטרקלין, והעיקר הוא התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין, ולזה אי אפשר לזכות רק על ידי תורה בדחק. והמימרא הראשונה בש"ס מרבי שמעון, הוא מאמרו (ברכות ה.) שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, ואלו הן, תורה וארץ ישראל ועולם הבא ע"ש.

ורבי שמעון לא היה לו שום טינא על רבי יהודה בן גרים, אדרבה היה מכיר לו טובה, שעל ידו נתעלה להיות

וגם מה ששפך דמו של זרעיותיו. אבל במה שבגלגול זה, הביא יהודה בן גרים (זה קין), את רבי שמעון (זה הבל), למעלתו היותר גדולה, ולהעמיד אלפי תלמידים לדורות, תיקן דמו ודם זרעיותיו ששפך, ונשלם בזה תיקונו.

והנה הקשר של שמחת ל"ג בעומר עם רבי שמעון בן יוחאי, יש בזה כמה דיעות. הבעל התניא בסידורו (שער ל"ג בעומר) כתב, שיום זה הוא יום הסתלקותו לשמי מרום ע"ש. (וכן הוא בבני יששכר (אייר ג-ב), וביערות דבש (ח"ב דרוש יא). ולפי זה מסתבר שגם יום לידתו היה בל"ג בעומר, שהרי הקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום (ראש השנה יא).

ובפרי חדש (או"ח סימן תצג סק"ב), והחיד"א בספרו טוב עין (סימן י"ח אות פז), כתוב טעם אחר, דבימי הספירה מתו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא ונשאר העולם שמם, וביום ל"ג התחיל לשנות לרבי שמעון בן יוחאי ורבי מאיר ורבי יוסי וכו', ויאר להם שהחזיר התורה, ולכך הילולא דרבי שמעון בן יוחאי ביום ל"ג ע"ש. אמנם בערוך השלחן (סימן תצג-ז) כתב עוד מפי השמועה, שבו ביום יצא מהמערה אחר היותו שם שנים רבות ע"כ.

ולפי זה נראה כי מה שנתן רבי שמעון עיניו ברבי יהודה בן גרים כשיצא מהמערה וראהו, היה גם כן בימי הספירה, אשר בימים אלו מונין שבעה שבועות, שכל שבוע הוא גם כן שבעה ימים. ואם כן ראוי לקרות הימים הללו של ספירת העומר בתואר 'שבעתים', שבעה פעמים שבעה. ואז כאשר נח נפשיה, בא קין לתיקונו השלם. ועל כן אמר לו ה', 'שבעתים', כאשר יגיע ימי הספירה, אז יקם, יבוא קין לתיקונו. ונרמזו בתיבת 'יקם', שהיו"ד רומז על שמו אז 'יהודה'. ואותיות ק"ם הם מספר ב' פעמים ע', שאז יתן אחיו הבל, הוא רבי שמעון, שתי עיניו בו, ובזה יקם קין.

ואיתא במדרש (ב"ר כב-ד) למאן דאמר בניסן נברא העולם, עשה הבל קיים מן הפסח ועד העצרת, ולא עשה הבל בעולם יותר מחמשים יום ע"כ. ואם כן עצם חיי הבל היה רק שבעתים יום, שאז הרגו קין, ועל כן גם תיקונו בא

את נפש קין שבתוכו שהרג אותו בגלגולו הקדום. וזהו ויהי בימים ההם וירא איש מצרי מכה איש עברי 'מאחיו', היינו שהמצרי הוא אחיו של משה, כי משה יש בו נשמת הבל, ובהמצרי יש נשמת קין ע"כ.

אמנם בסדר הדורות (חלק תנאים ערך יהודה בן גרים) הביא מספר נובלות חכמה (עלה ד' דף קנד:) להמקובל היש"ר מקנדיאה, שמוסיף והולך, כי נשמת משה רבינו בא אחר כך עוד הפעם בגלגול של רבי שמעון בן יוחאי, והמצרי שהרגו משה בא בגלגול יהודה בן גרים, וכמו שעל ידי המצרי הוצרך משה לברוח להצילו מחרב פרעה, כן על ידי יהודה בן גרים הוצרך רבי שמעון לברוח להצילו מחרב המלך. וכמו במשה רבינו נעשה המסירה על ידי דיבור, הלהרגני אתה אומר, וישמע פרעה ויבקש להרוג את משה, כן היה ביהודה בן גרים עם רבי שמעון. ולכן בסופו נתן רבי שמעון עיניו בו והרגו, כמו שהרג משה את המצרי ע"ש.

ויש לבאר הדברים, כי בהיות שקין הרג את הבל בנערותו, ומנעו מלהגיע למעלותיו. ולא עוד אלא שהכרית גם דם זרעיותיו שהיו בכחו. על כן ליתן לו מקום לתקן זאת, נתגלגל קין ביהודה בן גרים, והבל ברבי שמעון בן יוחאי, כדי שיוכל יהודה בן גרים לתקן מה שעיוות בגלגולו הראשון, והוא שעל ידו יוגרם כעת שרבי שמעון (שהוא אחיו הבל) יתעלה למדרגה נפלאה בהיותו במערה, ויתהווה רבן של כל ישראל עד סוף כל הדורות, אשר כולם נחשבים לבניו, שהמלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (סנהדרין יט:), ובזה יתקן מדה במדה אשר חטא על נפשו בהיותו בגלגול הראשון.

ולכן אחר שהכיר קין בחטאו, ואמר לה', גדול עוני מנשוא וגו', והייתי נע ונד בארץ (ד"ג), ניחם אותו ה' כי לא ידח ממנו נדח, וגם הוא על מקומו יבוא בשלום, ושבעתים יק"ם, שיהיה לו תקומה על ידי גלגוליו שנרמזים בתיבת יק"ם, קין מצרי יהודה. והדגיש לו 'שבעתים' יקם, כי גמר תיקונו בא לו בגלגול זה, כי בהגלגול בהמצרי, קיבל רק עונשו, שאחיו הבל (זה משה) הרג אותו מדה כנגד מדה, אבל לא נתקן עצם הדבר שמנע מהבל עבודת קונו מימי חייו,

וכפי מה שדברנו אנו רואים זאת בחטא של קין והבל, שבא הדבר לתיקונו אחר זה בגלגולו של רבי שמעון עם רבי יהודה בן גרים, שאז נתקן חטא קין. ועל זה רימוז כל ישראל 'יש' להם חלק לעולם הבא, ותוכל לראות זאת מהרמזו בתיבת 'יש', נוטריקון י'הודה ש'מעון, אשר שבעתים יקם קין, שבא קין לתקומה לתיקון חטאו.

*

ונראה דעל זה רימוז התנא, ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, היינו כי לפעמים המאורעות באות על מה שחטא בגלגול זה שעומד כעת, ואז הוא מכיר עונותיו, ומשיג הדין שבא עליו מדה במדה, והפרעון הוא מובן מדעתו. אבל לפעמים יש חשבונות מגלגולים שעברו שאין האדם מכיר, שהפרעון בא עליו על המעשים שקדמו, ואז הפרעון הוא שלא מדעתו והשגתו, שאינו מכיר למה עובר עליו מאורעות אלו, אבל יש להאמין שהדין דין אמת, ובסופו הכל מתוקן לסעודה, שבוה נעשו התיקונים לנשמתו, שיוכל ליהנות אחר כך מזיו השכינה.

בהימים של השבעתים, אחר שיצא רבי שמעון מהמערה ביום ל"ג בעומר.

*

ובזה יש לבאר המשנה (סנהדרין צ.) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס-כא) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשי ידי להתפאר ע"כ. כי ה' לא ברא שום דבר בעולם לבטלה, וכל יציר נברא סופו יגיע לתכליתו, ולא ידח ממנו נדח, ויתגלגל פעם אחר פעם עד שיגיע לתיקונו. וזהו דוגמת האילנות שברא ה' בעולמו, שגם אחר שמתו האילנות, מכל מקום מזרעם צומח שוב אילנות חדשות פעם אחר פעם, כן הוא בהאדם עץ השדה (דברים כ-ט), אחר מותו זורע ה' נשמתו בגופים אחרים, והם שוב צומחים, ויוכל להעלות אז ולתקן הפגמים שבעבר. וזהו כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, סופו יגיע כל אחד ואחד מישראל לחלקו בעולם הבא, כי הם 'נצר מטעי', כמו הענף מהצומח, שממנו מצמיחין עוד אילן חדש, וסופו יהיה מעשי ידי להתפאר.

סעודה שלישית

באש תעבירו במים [דחייה דחייה, ודרש להו הכי, כל מי שאינו יכול לבא באש מפני שישרף, תעבירו במים] ע"כ. וכתבו התוספות, הא לא קשה ליה היאך נטמא, דישראל נקראו בנים למקום (עיין אבות ג-ד) ע"כ. ובמהרש"א תירץ דהוה סבר דאיכא למימר דקבורת משה היה כעין מת מצוה, כיון דלא ידע איש את קבורתו (דברים לד-ה), ולמת מצוה מותר לכהן לטמא עצמו ע"כ.

ויש להוסיף בביאורו, דהלא הקב"ה עושה מלאכיו רוחות, ועומדים לפניו לעשות רצונו, אם כן היה יכול לצוותם שיקברו את משה, ולא הוצרך כביכול בעצמו לטמא בקבורתו. ומבואר בילקוט ראובני (ח"ג ערך מערת המכפלה סימן כה) בשם ספר התמונה, שהמלאכים יודעים מקום קבורתו,

אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו (כא-יא). במדרש (ויק"ר כו-א) רבי תנחום בר חנילאי פתח, אמרות ה' אמרות טהורות, כסף צרוף בעליל לארץ, מזוקק שבעתים (תהלים יב-ז) ע"כ. ויש לומר בסמיכות כתוב זה לפרשתנו.

ונקדים מתחלה מה דאיתא בגמרא (סנהדרין לט.) אמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו, אלקיכם כהן הוא דכתיב (שמות כה-ב) ויקחו לי תרומה, כי קבריה למשה במאי טביל. וכי תימא במיא, והכתיב (ישעיה מ-ב) מי מדד בשעלו מים. אמר ליה בנורא טביל, דכתיב (שם סו-טו) כי הנה ה' באש יבא. ומי סלקא טבילותא בנורא, אמר ליה אדרבה עיקר טבילותא בנורא הוא, דכתיב (במדבר לא-כג) וכל אשר לא יבא

מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב-1). ועשה ה' כעת פועל דמיוני להראותו שהוסר ממנו הכהונה וניתנה לאהרן, על כן צוהו הבא נא ירך בחיקך, והנה ידו מצורעת כשלג.

*

וכעת נבאר ענין צרעת מרים, שדיברה על משה, הרק אך במשה דבר ה', הלא גם בנו דבר וגו', והנה מרים מצורעת כשלג (במדבר יד-2). ונראה כי מרים ואהרן היו נביאים, ודימו את משה שהוא במדריגה אחת עמהם, ולכן דיברו עליו למה הוא פירש יותר מהם. ורצה ה' להוכיח להם מעלתו של משה שעדיפא מינייהו, ונלקה להיות מצורעת. והענין הוא, דאיתא בגמרא (ובחים קא): מרים מי הסגירה, אם תאמר משה הסגירה, משה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים. ואם תאמר אהרן הסגירה, אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים. אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים אותה שעה, אני כהן ואני מסגירה, אני חולטה ואני פוטרה ע"כ. ולכאורה יש להבין איך הסגירה ה', הלא גם הוא קרוב דכתיב בנים אתם לה' אלקיכם (דברים יד-1), ואין זה רק מליצה, דהרי מטעם זה טימא עצמו ה' למשה בקבורתו, מפני שכהן מטמא לקרוביו.

ועל כרחק כיון שה' הסגירה, מוכרח שלא נחשב ה' לקרוב, כי מה שאנו נקראים בנים הוי רק בדרך מליצה. ואם כן שוב תקשה קושיית התוספות איך טימא עצמו למשה. וצריכין לתרץ כי משה מת מצוה היה, משום שלא ידע איש את קבורתו. אך אכתי היה יכול ה' למסרו למלאכי מעלה ולא לטפל עמו בעצמו. ועל כרחק דקבורתו של משה היא כה נשגב, שאי אפשר למסרה גם למלאכי מעלה, אלא הקב"ה בעצמו. וכיון שהם לא זכו לזה שיברא בין השמשות מקום קבורתם, על כרחק שמעלת משה שגבה ממעלתם, ולמה הם מדמין עצמן למשה, לומר הלא גם בנו דבר ה'.

*

ונחזור לענינינו לשאלת המין, כי קבריה למשה במאי טביל, דהנה בעיון יעקב (שם) כתב, דמעיקרא אין כאן קושיא, כי אין לדמות לעליון שום טומאה, שהרי אפילו בדברי תורה מצינו כה דברי כאש (ירמיה כג-כט), מה אש אינו

דכתיב ולא ידע 'איש' את קבורתו ע"ש. אך קבורתו של משה היא בריאה חדשה שנברא ערב שבת בין השמשות (אבות ה-1), והיינו כי ארץ גשמי לא יוכל להחזיק אורו של משה, שגדולים צדיקים במיתנתן יותר מבחייהן, והוצרכו לברוא בריאה רוחני שאין בה שום תפיסה ליצור נברא, אלא הקב"ה בעצמו יוכל לטפל באותו קבר, ושפיר הוי מת מצוה.

*

ובזה היה נראה לבאר הענין שמרים שדיבר במשה נעשית מצורעת. אך מתחלה נבאר עוד דבר שנוגע לפרשתנו, על מה שמצינו גם במשה שנלקה בצרעת. וכמבואר בכתוב (שמות ד-1) ויאמר ה' לו עוד הבא נא ירך בחיקך, ויבא ידו בחיקו ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג, ויאמר השב ירך אל חיקך, וישב ידו אל חיקו, ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו. וברש"י רמז לו שלשון הרע סיפר באומרו והן לא יאמינו לי (שם ד-1), לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע ע"כ.

ויש לומר עוד טעם בדבר, דהנה בפרשתנו נאמר, איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו (כא-12). ומבואר ברמב"ן, לא אמר בכאן דבר אל אהרן ואל בניו, אלא איש 'מזרעך לדורותם', כי לא ירצה להזכיר את אהרן בתורת המומין, 'כי אהרן קדוש ה' כולו יפה ומום לא יהיה בו' וכו'. וכאשר בא להזכיר הצרעת והזוב, חזר ואמר (שם פסוק ד) איש איש מזרע אהרן, כי לא יארע זה בגופו, כי מלאך ה' צבאות הוא ע"כ. (ועיין באור החיים הק' שם). ואם כן יש הבטחת ה' להכהן גדול שלא יצטרע, דוגמת מלאך ה'.

והנה הכתוב (שם ד-12) אמר, ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי וגו'. וברש"י אהרן היה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה כן אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי, שנאמר (דברי הימים א כג-12) ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבט הלוי (ובחים קב). ע"כ. ואם כן ניטלה אז מעלת הכהונה ממשה וניתנה לאהרן. ואלמלי היה נשאר הכהונה למשה לא היה שולט בו צרעת, כי על הכהן גדול כתיב, כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו', כי

ובזה נבוא אל המכוון, שהפרשה שלנו לומדת אותנו, אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא בעמיו, ואם כן תתעורר הקושיא הלא אלקיכם כהן הוא, ואיך קבר בעצמו את משה. ועל זה מסמיך המדרש, 'אמרות ה' אמרות טהורות', שהאמרות הללו שצוה על טומאת כהנים הם טהורות בלי סוג ופגם, ואין בה שום דופי. ולא תקשה לך איך קבר את משה, כי משה היה 'כסף צרוף', כמו כסף שמזקקין אותו בכור אש, כן טבל משה עצמו בדביקות לה' אש אוכלה, ולתורתו אש דת למו, ונעשה הוא עצמו אש. והראיה על גודל קדושתו, 'בעליל לארץ', שכאשר עייל ונכנס לארץ, לא היה אדמה שיוכל לסבלו, והוצרך לברוא ערב שבת בין השמשות קבורתו של משה, כי היה 'מזוקק שבעתים', בהתורה שנדרשת במ"ט פנים, ועל כן לא היה בו שום טומאה, ושפיר היה רשאי להקב"ה שהוא כהן לקוברו, כי צדיקים כאלו אין בהם טומאה.

*

ונראה דזהו הענין שמדליקין הדלקות של אש בל"ג בעומר לכבודו של התנא רבי שמעון. דאיתא בליקוטי הש"ס להאר"י (שבת לג:) כי רבי שמעון בר יוחאי היה ניצוץ ממשה רבינו ע"ה, וכמו שמשה ברח מפני חרב פרעה והשיג שלימותו שם במדבר, כך רבי שמעון בר יוחאי ברח מפני הקיסר, והשיג שלימותו שם במערה המדברה בלוד ע"כ. ובסידור התניא (שער ל"ג בעומר) הוסיף, דלכך היה התגלות סודות התורה ופנימיותה על ידו דוקא, ולא על ידי תנא אחר (כמבאר בווהר ח"ב ט), כמו שהיתה התגלות התורה הנגלית על ידי משה רבינו ע"ה ע"כ. ומעתה כיון שמשה רבינו נתעלה לאש, שאין בו טומאה, כן לעומתו היה מדריגת רבי שמעון, שהיה כל גופו דבוק באש התורה והשכינה, עד שגם היא נתהפך להיות כאש. ולכן היה נהוג אצל הרבה מבני ישראל, שגם הכהנים היו נכנסים להציון של רבי שמעון, כי כל גופו אש דוגמת משה רבינו, ואין כאן טומאה כלל, אלא אשריך רבי שמעון שכל גופו טהור.

מקבל טומאה וכו' (ברכות כב.) ע"כ. והיינו דאמרינן שם, רבי יהודה בן בתירא היה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה, ומותר בעל קרי בדברי תורה, שנאמר הלא כה דברי כאש, מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אין מקבלין טומאה ע"כ. ואם כן הקב"ה עצמו שנאמר (דברים ד-כד) כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, בודאי שאינו מקבל טומאה. – ולפי זה הגם שמשה במיתתו יש טומאת מת, מכל מקום הקב"ה כביכול הוא אש אוכלה, ואינו מקבל טומאה.

אמנם בדרשות חתם סופר (ח"א קנו. ובנדמ"ח ז' אדר דרוש יח) כתוב, דבאמת לא קשיא מידי, כי צדיקים אינם מטמאים [עיין רמב"ן במדבר יט-ב], כי כבר בחייהם נטבלו הם ונגעלו מכל גיעול ותיעוב, וכיון שהם נטבלו בחייהם בליבון והגעלה, שוב אין הנוגע ומתעסק בהם במותם בעי טבילה במים כי לא נטמא מנגיעותם. וידוע משה רבינו ע"ה נתקדש בענן, ויכסהו הענין ששת ימים (שמות כד-טז) למרק אכילה שבמעיו (יומא ד:), ואם כן נגעל ונטבל משה רבינו ע"ה באש שבענן, ולא בעי הנוגע טבילה. והיינו דאמר ליה דטביל בנורא, לא קאי אהקב"ה, אלא משה רבינו ע"ה כבר טבול בנורא מעיקרא, ולא טימא כלל ע"כ.

ויש להוסיף בביאורו, כי בהיות שהקב"ה אש אוכלה, וכן היא תורתו, הלא כה דברי כאש. על כן חכמי ישראל שהם דבוקים תמיד בהתורה שהיא אש, ובנותן התורה שהוא אש, על כן גם הם נעשים אש, כי כן היא טבע האש שהמתדבק בה נעשה גם הוא אש, כי האש משנה כל דבר לטבעו. ואש הפוגע בעץ נעשה גחלת אש, וכמו כן במתכות נעשה גחלת של מתכות. ולכן אמרו חז"ל (חגיגה כו.) תלמידי חכמים כל גופן אש דכתיב הלא כה דברי כאש. וביאר במהרש"א דמתוך דברי אש שבהן, נעשה גופן אש, כמו שאמרו (תענית ד.) תלמיד חכם דרתח אורייתא הוא דרתחא ביה ע"כ. ואם כן גם משה גופיה אש הוא, ובאש ליכא טומאה, ושפיר קבר ה' את משה.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' ברוך מאיר בראדער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו למול טוב	מוה"ר ר' שלמה זלמן גלויבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' שלמה זלמן גלויבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' שמשון קנאפפלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' שלום באדאנסקי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב
---	--	--	---	--